

fòrum

Manuel Castells

“El món està buscant com combinar identitat, sense la qual no es pot construir res, i institucions polítiques representatives i obertes”

Una conversa amb Oriol Junqueras

Les característiques especials dels moments que estem vivint, ens porten a revisar els conceptes que fins ara semblaven inamovibles com la globalització i la democràcia, i més concretament, la crisi dels sistemes democràtics representatius. Si hi ha dues persones que ens poden ajudar en aquests temes són dos savis, el vicepresident de la Generalitat de Catalunya i president d'Esquerra Republicana, Oriol Junqueras (Barcelona, 1969); i el catedràtic i professor de Sociologia, Manuel Castells (Hellín, 1942), en una conversa que té lloc a principis de juny en un entorn inigualable com el mirador de la Torre de Collserola de Barcelona.

Neus Bonet > L'economista Daniel Rodrik diu que entre globalització econòmica, democràcia i sobirania nacional hi ha una tensió insalvable on es poden combinar dos d'aquests tres elements, però no tots tres alhora. Vostès creuen que existeix aquesta paradoxa?

Oriol Junqueras > D'entrada el primer element a citar és que en el segle XIX i en una part del segle XX vam descobrir que la democràcia en ella mateixa no era una eina suficient per garantir les condicions de vida dels ciutadans, per garantir un progrés sostingut des d'un punt de vista econòmic i social; i per tant, el món occidental, va desenvolupar al costat del concepte de democràcia —d'una democràcia estrictament representativa, estrictament política— un concepte molt potent, el concepte de l'estat del benestar: l'estat garant de la igualtat d'oportunitats. Aquestes dues eines són la culminació del pensament polític i social de la història d'occident, al menys fins al moment actual. Són dues eines que es van combinar de manera molt efectiva durant moltes dècades, però aquestes dues eines estan sotmeses a una crisi arran d'un procés de

globalització econòmica, cultural i comunicativa que desborden molt les capacitats de control dels vells estats i, per tant, ens trobem en una certa contradicció entre uns poders econòmics cada vegada més globals, més gegantins, i uns controls polítics que en comparació, cada vegada estan en una escala més reduïda. Per tant també, intuïnt tot això, hem intentat dotar-nos d'unes estructures supraestatals més grans, amb altres eines com ara la Unió Europea, amb qui hem intentat dotar-nos de l'instrumental necessari per controlar aquest procés de globalització econòmica. Això ho estem vivint amb moltes tensions, com resulta evident cada dia i en qualsevol procés electoral de qualsevol país d'Europa.

Manuel Castells > Coincideixo plenament amb aquesta anàlisi i, per tant, no ho tornaré a repetir, diré quelcom de complementari. En primer lloc, és clar que hi ha tensions entre els tres termes però no són insalvables. L'únic que vol dir és que cal desenvolupar nous processos institucionals que puguin articular el món on vivim. El que està passant és que no es dona aquesta articulació, per tant i ha dissociació; i la gran dissociació

Castells > La globalització és un projecte polític que ha estat iniciat i desenvolupat pels estats. Són ells que s'han globalitzat

no és que desaparegui l'estat nació, sinó que se separa l'estat de la nació. Això és molt més important perquè vol dir que l'estat s'ha integrat en gran part dins de les xarxes globals, mentre que la nació es replega per recuperar una certa legitimitat identitària però no pot funcionar políticament sinó s'articula d'una altra manera a través d'unes altres institucions. Creant el seu propi estat, recreant l'estat —això és el que han fet en un país com Bolívia on hi ha hagut una revolució i on s'ha establert una plurinacionalitat identitària, amb un estat que no és un estat nació, sinó un estat de les diferents nacions. Aquesta és una puntualització important. En la trilogia que vaig escriure fa anys sobre l'era de la informació¹ crec que vaig assenyalar que hi havia dos processos, que a la vegada eren complementaris i contradictoris: globalització i identitat. No és cert que cada vegada més ens dirigim a un món de xarxes globals; les persones, en sentir-se perdudes en un món de xarxes multidimensionals que no controlen i en el que alhora han perdut el principal instru-

ment que és l'estat que els representi, és quan construeixen identitats per no perdre's en els fluxos de la nova estructura social. I puntualitzant una cosa més, la globalització no és una força de la naturalesa, és la tecnologia qui l'ha feta possible; la globalització és un projecte polític que ha estat iniciat i desenvolupat pels estats. Són els estats que s'han globalitzat ells mateixos. Tot va començar amb [Margaret] Thatcher i [Ronald] Regan que varen dur a terme la liberalització, l'obertura de fronteres selectiva —no per a les persones, sí per al capital—, per a les multinacionals, amb enormes conseqüències econòmiques. I també ha estat possible gràcies a l'articulació tecnològica d'un món de xarxes que ha esdevingut la revolució més gran tecnològica de la història, però no determina, sinó que facilita el que han estat processos fonamentalment polítics. Primer van ser els grans estats occidentals, però després perdent graus de llibertat en un món globalitzat, la resta d'estats s'hi han anat afegint en aquest procés, s'hi han hagut d'adaptar i novament s'ha produït una globalització dels estats independent de la voluntat, dels interessos i de la especificitat

cultural dels seus ciutadans. Aquest és el gran problema al qual s'uneix la crisi de legitimitat de la democràcia. Però en termes de globalització i d'identitat, el que ha passat és que entre els dos, l'estat i la nació, han deixat de ser estat nació: els estats s'han globalitzat i les nacions s'han replegat.

Oriol Junqueras > Una manera complementària d'analitzar-ho és recordant que el que anomenem estats nació —una nació construïa un estat i s'imposava a les nacions que tenia al seu voltant i n'intentava reduir la seva realitat nacional amb la seva identitat nacional a través de les estructures d'estat— podia resultar més o menys atractiu quan l'escala en la qual ens movíem era la d'una economia estatal. Llavors, aquell estat oferia un mercat més o menys garantit, més o menys tancat, més o menys protegit per tots els membres d'aquell estat. O aquell estat oferia per exemple un projecte lingüístic, cultural, que podia resultar més o menys atractiu, perquè la mida del món on es movia la majoria de la gent era com a màxim la mida d'aquell estat. Per tant, aquell estat era en ell mateix una mena de

¹ CASTELLS, Manuel. *La era de la informació: economia, sociedad y cultura*. Madrid: Alianza, 1997.

Junqueras > Hi ha una contradicció entre un poder econòmic cada cop més global i un control polític que és en una escala més reduïda

projecte de globalització de la realitat que tenia al seu entorn, ell sol oferia un mercat únic, un projecte cultural, un projecte educatiu, uns mecanismes de control social a través del servei militar obligatori, a través de l'escola obligatòria, etcètera; però quan aquest món ha canviat per raons tecnològiques i econòmiques que han fet possible el canvi, quan el món s'ha globalitzat realment, la funció que aquests estats tenien, ha decaïgut i han perdut protagonisme, és a dir, ja no hi ha un mercat estatal, hi ha un mercat global, un mercat mundial. Per tant, l'estat garant d'aquell mercat que abans s'anomenava nacional, ha perdut funcions. El mateix passa amb les grans llengües de comunicació, passa amb el paper que juga l'anglès i que potser jugarà el xinès, o com a molt el castellà; però la resta de projectes lingüístics que abans podien semblar grans, ara, en comparació a la globalització de l'anglès semblen petits. Per tant, l'estat també perd funcions en aquest sentit com a creador d'un marc lingüísticocultural de referència, perquè els elements de referència lingüístics i culturals passen a ser globals a través de les grans plataformes de televisió o les grans plataformes que substitueixen cada vegada de forma més clara la televisió tal com l'havíem coneguda. Per tant, davant de l'ampliació de l'escala de referència, molts ciutadans perden interès en allò que l'estat representava fins aquell moment, o l'estat perd capacitat d'imposar-se respecte a aquells ciutadans, i aquests ciutadans busquen en aquest món cada vegada més global i obert aquells elements que els identifiquen amb una comunitat lingüística, cultural, econòmica, social i de projecte polític. I en aquesta realitat, trobem actituds molt diferents: des d'un projecte com el que s'està produint a Catalunya —un projecte d'integració, inclusiu i d'acollida

Junqueras > Una part de les forces progressistes ha dimitit dels seus compromisos, de la seva ideologia i ha acceptat el marc referencial creat per les forces més conservadores

de tanta gent que ve de fora— i que sembla molt contradictori amb el que està passant en altres estats del nostre entorn —el que està passant per exemple als Estats Units o en altres estats europeus.

Manuel Castells > El que passa és que els estats, per poder tenir un paper, si més no en termes de les elits polítiques i financeres que representen, s'han articulats formant una nova forma d'estat, que és «l'estat xarxa» que són estats que provenen de l'estat nació però que ja han perdut sobirania, que cedeixen sobirania a canvi de tenir més instrumentalització. Però fent això, eixamplen la distància de la relació amb els seus propis ciutadans. I això és el que ha passat a la Unió Europea, que és un «estat xarxa», una nova forma d'estat. Per poder tenir força de negociació amb els fluxos globals, han cedit sobirania, s'han constituït com un club d'estats, que és un nou estat, on la majoria de les lleis han de passar pel vistiplau de Brussel·les. Però per fer això, la distància encara és més gran respecte a la representació perquè encara s'ha perdut més representativitat, per això la crisi de distància de la representació i la gestió ha augmen-

tat i hi ha una crisi encara més gran de l'estat nació clàssic i, per tant, dels ciutadans representats en la nació.

Neus Bonet > I això quines conseqüències té? Em refereixo als estats actuals. Fins a quin punt indica aquesta necessitat d'institucions supranacionals capaç de regular-ho?

Oriol Junqueras > El cas europeu és especialment interessant i que té un punt de paradoxal perquè en aquesta xarxa d'estats, i ara que tenim al professor Castells per comentar-ho, segurament la Unió Europea és l'únic projecte que en aparença ha volgut dotar-se d'un cert contingut social, de protecció en àmbits mediambientals, socials... Mentre que la resta d'estats que posen en comú alguns elements, cap d'ells ha tingut aquesta ambició. Això no ho veiem a Amèrica del Nord, ni a l'Àsia, ni a l'Àfrica, només ho veiem a Europa. Europa ha tingut aquesta ambició, potser petita, més discursiva que real; això la posa davant d'una contradicció més evident. Com que ha dit que volia ser un projecte social, un projecte pioner en l'àmbit de la recerca, de les universitats, en els mecanismes de protecció social, la garantia de la lliure circu-

lació de persones, i no passa enlloc més, això posa Europa davant la contradicció que malgrat dir tot això, és incapaç de fer-ho, no és capaç de garantir-ho amb suficients condicions. Això fa que els ciutadans cada vegada vegin més la contradicció entre el discurs —allò que suposadament es voldria— i el que realment passa. Així, els ciutadans se senten allunyats i abandonats per les seves institucions i busquen nous àmbits de referència.

Aquí hi ha una qüestió que ens inquieta a tots una mica; fa molts anys, quan tenia a l'Ernest Lluch de professor, ell deia que no hi ha cap exemple de creixement econòmic sostingut en el món que no estigui associat a un projecte polític democràtic. Ell afirmava a finals dels noranta que això, en els propers anys, pot canviar si la Xina és capaç de mantenir un creixement econòmic tan potent com el que sembla que té i és capaç de mantenir-lo de forma sostinguda; perquè això ens posarà per primera vegada davant la constatació de l'existència d'un model econòmic d'èxit, que no va associat a un model polític estrictament democràtic, i que farà trontollar algunes de les

Castells > Les persones, en sentir-se perdudes en un món de xarxes multidimensionals, és quan construeixen identitats per no perdre's en els fluxos de la nova estructura social

confiances en les quals ens sentim còmodes. Crec que això és el que està passant i el que ens inquieta a tots un mica.

Manuel Castells > Tornant a l'anàlisi que feies, vicepresident, de la qüestió de l'especificitat del projecte europeu: estat xarxa però amb un contingut social. Hi estic d'acord. Aquest és un dels punts dèbils de la construcció europea; perquè com tu molt bé explicaves, la cohesió en l'espai anomenat estat nacional era una cohesió d'una societat que es reconeixia en aquell estat. En el projecte europeu se'ls va oblidar una cosa: no hi ha identitat europea. A la gent no li molesta ser europea, però quan a la pràctica cal ser solidaris amb els altres europeus, això no funciona. Els alemanys no són solidaris amb els grecs, els grecs pensen —i amb raó— que els volen imposar una dictadura des del ministeri de Finances alemany. Recordem el gran director de l'Eurogrup financer, l'holandès socialista que va dir que no s'havia de deixar diners a segons quins països europeus perquè ens ho gastem tot en vi i en dones;² que

per cert, podria haver donat noms... Aquest és realment el taló d'Aquil·les de la Unió Europea. Per donar un exemple: jo he estudiat bastant el *Brexit*. En el *Brexit* no hi ha de cap manera ideologia imperial britànica. Vaig ser-hi durant la campanya i el tema central era el control de fronteres per a la immigració; però no per a la immigració que pensem del tercer món, sinó per a la immigració dels europeus de l'est, que va arribar al Regne Unit a centenars de milers i han acabat col·lapsant els serveis socials anglesos, el mercat de treball i l'habitatge. Com que no hi ha cap solidaritat en pensar que són com nosaltres, llavors la barrera identitària —que és una barrera que està a la base de la xenofòbia— es converteix en el gran problema de la Unió Europea, i per extensió, en el d'altres països europeus. No hi ha una identitat bàsica europea, no hi ha integració ciutadana en una identitat-projecte d'Europa. I no pot ser una identitat de cara al passat perquè la identitat del passat, com molt bé va escriure [Josep] Fontana consistia en matar-nos els uns als altres durant segles. Aquesta era la història comuna d'Europa, i en particular al segle XX.

2 Jeroen Dijsselbloem.

Junqueras > La UE és l'únic projecte que en aparença ha volgut dotar-se d'un cert contingut social i malgrat dir això és incapaç de garantir-ho amb suficients condicions

És important saber com reconstruir formes identitàries no xenòfobes, i és aquí quan tu tens raó, vicepresident, quan dius que la imatge de Catalunya —i és la realitat— és la d'una identitat oberta, i justament gens xenòfoba, i que dona lliçons a Espanya i al món respecte a l'actitud amb els refugiats. Crec que aquesta reconstrucció d'institucions polítiques a partir d'identitats que es construeixen a poc a poc és fonamental; perquè això és el que ha fallat en el projecte Europeu, perquè és un projecte de les elits, un projecte tecnocràtic, del qual el contingut mai va ser consultat als ciutadans, va passar tot pels parlaments nacionals controlats per la classe política d'uns i altres partits. Aquesta relació entre identitats i institucions és una relació fonamental que no s'ha resolt i que l'aportació modesta i fonamental de Catalunya a la pràctica, podria esdevenir una lliçó per al món, perquè el món està buscant com combinar identitat, sense la qual no es pot construir res, i institucions polítiques representatives i obertes.

Neus Bonet > Una qüestió, perquè ara, el professor Castells parlava del *Brexit* del Regne Unit o Trump als Es-

tats Units o Marine Le Pen a França, els quals exploten aquesta tensió entre globalització i sobirania nacional; la gent els vota amb l'esperança que se'ls solucionin els seus problemes domèstics quan, no obstant, estan connectats a problemes globals. Per què creuen que a les forces progressistes els costa tant d'imposar el seu relat?

Oriol Junqueras > Crec que en molts dels casos senzillament perquè han renunciat a defensar el seu relat, han dimitit del seu relat.

Manuel Castells > Exactament!

Oriol Junqueras > Celebro que estiguem d'acord! Hi ha una part d'aquestes forces anomenades progressistes, de les forces de la meitat esquerra del ventall polític que en molts casos han dimitit de les seves funcions, dels seus compromisos, de la seva ideologia i han acceptat com a propi el marc referencial creat per les forces més conservadores. Una de les particularitats que es produeixen a Catalunya i pot ajudar a explicar aquesta diferència de projecte nacional català, d'aquest projecte integrador, obert, inclusiu, que sent

Junqueras > Hi ha empreses que estan guanyant més que mai i tenim una part molt important de la població que o bé està a l'atur o en condicions laborals de poca retribució

l'orgull de la diversitat i que l'entén com un dels fonaments de la seva riquesa futura, —que hi ha un seguit de formacions polítiques que no han dimitit ni del seu discurs i, sobretot, dels seus objectius. Quan nosaltres, des de l'àmbit municipal, parlamentari o del govern reivindiquem aquesta diversitat com un valor; quan nosaltres diem que cal garantir que tots els nens a Catalunya tinguin l'opció d'alfabetitzar-se en la seva llengua materna, conscients de la multiplicitat de llengües maternes extraordinàries que hi ha en aquest moment a Catalunya, estem donant un senyal molt potent i molt diferencial respecte al que està passant al nostre entorn, i si em permeteu, a la resta del món. Aquí, totes les persones que viuen, que treballen al nostre país, que contribueixen amb el seu esforç fiscal, social i en el benestar col·lectiu, és evident que formen part d'aquesta comunitat política, cívica, social i ciutadana que desborda els conceptes tradicionals de nació. El plantejament que està fent Catalunya en aquests moments al voltant al seu dret a l'autodeterminació no és un concepte que es fonamenti en una concepció tradicional del concepte nacional, sinó en un concepte molt

modern i molt innovador de què és una comunitat política, d'orígens molt diversos, i amb realitats lingüísticoculturals molt diverses, que cerquen elements en comú com la llengua, però que posen en valor la diversitat interna.

Manuel Castells > Un exemple per il·lustrar aquest punt fonamental que assenyala el vicepresident de l'abandonament dels interessos de les classes populars, d'amplis sectors de la població per part de representants polítics, acceptant el marc de la globalització sense negociació: Anglaterra. El *Brexit* sembla que era el gran triomf dels conservadors sobre bases identitàries reaccionàries; i de sobte, sorgeix en [Jermy] Corbyn. El socialdemòcrata de veritat, vilipendiat per tothom, perquè... Horror! Vol fer nacionalitzacions! Vol facilitar l'accés lliure i gratuït a les universitats! Un programa gens revolucionari, però socialdemòcrata clàssic en els nous temps de la globalització. En ple triomf conservador, el partit laborista ha obtingut el millor resultat de fa molts anys amb un líder socialdemòcrata d'esquerres, i que no tan sols ha fet perdre la majoria als conservadors, sinó que ha gene-

rat un moviment d'entusiasme entre els joves i la classe obrera que havia votat pel *Brexit*. Per cert, ell no està en contra del *Brexit* perquè ja s'ha vist com ha calat dins dels sectors populars, ell ho qüestiona dient: «un *Brexit* per a què? Perquè Anglaterra tingui més competitivitat comercial? O és un *Brexit* per tornar a ocupar-se dels problemes socials de l'estat del benestar que havien estat abandonats?» Crec que aquest és un exemple molt important per veure que el que ha passat és un doble abandonament tant per part de la dreta com de l'esquerra dels interessos de les classes treballadores i dels joves.

Als Estats Units, Trump no és el partit republicà. És un moviment que no vull anomenar populista perquè no hi crec en el concepte del populisme que s'utilitza com a pejoratiu, que fa referència a «la gent els vota quan haurien de votar-nos a nosaltres». Trump ha estat un moviment reaccionari, nacionalista, que pretén establir una legitimitat dels grups econòmics més potents sobre bases nacionalistes perquè les bases globalitzadores se'ls havien esgotat. D'aquí que sigui un multimilionari qui ho estigui duent a terme. Però això

Castells > En termes de globalització i d'identitat, el que ha passat és que entre els dos, l'estat i la nació, han deixat de ser estat nació: els estats s'han globalitzat i les nacions s'han replegat

només ho pot fer perquè els demòcrates havien abandonat la classe treballadora. Hi ha estudis molt importants que assenyalen quelcom terrible: el gran problema social dels Estats Units en aquest moment és l'epidèmia de drogues opiàcies pel qual es van registrar 35.000 morts per sobredosi l'any passat, més que les ocasionades per cocaïna, heroïna i amfetamina juntes, i més que les d'accident de trànsit. Aquesta epidèmia està concentrada en uns sectors: la classe obrera blanca colpejada per la desindustrialització en els estats de l'oest mitjà. És allà on va guanyar Trump. No dic que sigui pels drogo-addictes que votessin Trump, però la desesperació té dues expressions: la drogoaddicció massiva de nou tipus, amb recepta mèdica, i l'altra, el vot a Trump com a reacció en contra dels demòcrates. Potser ha estat un moment puntual de demagògia? De cap manera. En les últimes setmanes hi ha hagut quatre eleccions parcials als Estats Units, i en totes elles els demòcrates varen jugar la carta «antiTrump»: van perdre les quatre. No perquè la gent estigui en contra de Trump: la gent està en contra del partit demòcrata perquè va abandonar els interessos dels

sectors populars dels Estats Units per jugar a fons al neoliberalisme i a la globalització; tal com va fer el PSOE a Espanya, igual com els partits de dreta i centre-dreta, els qui més Ciutadans i també Convergència i el Partit Popular. Hi ha hagut un buit de representació política d'interessos ciutadans en els problemes creats per la globalització —tant per les dretes com per les esquerres; i és fonamental remarcar-ho perquè és la base de la crisi de legitimitat en termes socials. Després hi ha una altra crisi de legitimitat de caire polític que és la forma de funcionar de la política, però la relació entre canvi social i crisi de legitimitat ve efectivament de l'abandó dels interessos nacionals i locals en funció dels interessos globals.

Neus Bonet > Per tant, cal un nou contracte social entre els ciutadans i els líders? Per on caldria anar per recuperar la confiança perduda?

Oriol Junqueras > Segur! Jo vull apuntar en la línia que assenyalava el professor Castells molt encertadament i per poder donar resposta a la teva pregunta vull oferir una sèrie de dades i de referències...

Manuel Castells > Per fi un polític que parla de dades analíticament! És que no és un polític...

Oriol Junqueras > Recordeu que tenim la borsa dels Estats Units i la borsa d'arreu del món en màxims històrics. Encara estem vivint els efectes d'una crisi gravíssima, potser la més greu des dels anys 30, i associat amb això tenim totes les borses del món i especialment la nord-americana, en màxims històrics de fa bastants anys. La gent de bona fe es pregunta com pot ser que tinguem la borsa en màxims històrics si vivim una crisi tan profunda, deu ser perquè hi ha alguna contradicció misteriosa entre la borsa i la realitat.

Manuel Castells > La borsa o la vida!

Oriol Junqueras > Analitzem-ho doncs: la borsa està en màxims històrics perquè el que fa és valorar la cotització de les grans empreses que són les que cotitzen en borsa, i tenim els beneficis industrials de les grans empreses en màxims històrics; per tant, si les grans empreses assoleixen el màxim del benefici de la història, la seva cotització bor-

Junqueras > Hi ha gent que se sent abandonada perquè veuen que el món canvia de forma molt favorable per a alguns i que ho fa de manera molt desfavorable per a ells

sària reflecteix aquesta realitat i d'aquí els seus màxims històrics. La següent pregunta és: com és possible que enmig d'una crisi tan profunda tinguem les grans empreses amb els seus beneficis en màxims històrics. Doncs és lògic, perquè tenim el preu de l'energia —excepte en el cas espanyol, i el de Catalunya en particular, on paguem la factura elèctrica més cara del continent— molt barat, tenim moltes de les tecnologies que s'incorporen al mercat que abarateixen costos productius, tenim més oferta monetària de la que hi hagi hagut en qualsevol altre moment de la història i, per tant, l'accés al mercat financer és molt més barat. Per tant, les empreses es beneficien d'una energia barata, d'una tecnologia en transformació que abarateix els seus costos, d'un accés als mercats financers suposadament més barat i d'uns costos laborals molt continguts, i en el cas dels Estats Units, disminuïts. Per tant, és lògic que la borsa estigui en màxims històrics perquè els beneficis industrials estan a màxims històrics, i és lògic que aquests estiguin en màxims històrics perquè tenim el preu de l'energia, del diner i els costos laborals ensorrats.

El que està passant és que hi ha una contradicció molt evident en la distribució de la renda. La renda s'està distribuint de manera molt desigual, hi ha empreses que estan guanyant més que mai i tenim una part molt important de la població, que o bé està a l'atur, o en condicions laborals de poca retribució —per primera vegada en molts anys tenim treballadors que no poden sortir de la pobresa malgrat treballar— per tant, aquí hi ha una contradicció en els mecanismes primaris de la distribució de la renda que és la relació entre beneficis i salaris, però també en els mecanismes secundaris de la distribució de la renda que és tot allò que passa després dels impostos. Clar que hi ha gent que se sent abandonada, perquè veuen que el món canvia de forma molt favorable per a alguns i que ho fa de manera molt desfavorable per a ells. No és la primera vegada que ens trobem davant de fenòmens d'aquest tipus; durant la primera revolució industrial vam veure concentracions extraordinàries de la riquesa que tampoc no s'havien vist mai.

Manuel Castells > Però ara és molt més gran. Moltíssim més.

Oriol Junqueras > També hi ha gent que se sent abandonada perquè objectivament ha estat abandonada. Aquesta contradicció també explica que hi hagi una part de la població de molts països occidentals que busqui alternatives polítiques que creuen més o menys noves, que de fet, segurament de noves no en tenen res.

Manuel Castells > De totes maneres, vicepresident, esperava la resposta a la pregunta de com s'arregla això? Perquè estic totalment d'acord amb l'anàlisi, inclús hi afegiria una cosa més: en aquest mecanisme hi ha la famosa contradicció econòmica de la sobre acumulació de [Karl] Marx i desenvolupada per Rosa Luxemburg; que amb el que s'ha dit fins ara, qui és qui compra els productes? És allà on juga la globalització. S'ha creat un mercat mundial on l'ascens de la Xina, la Índia, Indonèsia, Brasil, on l'acumulació juga a escala mundial i, per tant, pots deprimir els salaris als Estats Units o a Europa, i exportar. Això és el que està passant a Catalunya on la gran part de les empreses catalanes sobreviuen gràcies a l'exportació, perquè si haguessin de vendre a Catalunya les condicions no són les mateixes i a Espanya encara

pitjor. És un canvi que permet aquest model que teòricament s'autodestruïx per aturar la relació entre acumulació i la realització del que s'acumula, però en aquest moment, en el mercat mundial, es pot organitzar la conversa. Per tant, les raons i els processos de restablir aquesta relació són socials i polítics més que econòmics.

Oriol Junqueras > Hi estic d'acord; és per això que ens cal aquest nou contracte social que garanteixi una distribució més equitativa, justa i eficaç de la renda, tant per mecanismes primaris com pels secundaris.

Manuel Castells > O sigui, l'estat del benestar.

Oriol Junqueras > Ens cal més estat del benestar; un estat del benestar en què els seus beneficis tendeixin a globalitzar-se, perquè és l'única manera de compensar la globalització econòmica, industrial i financera. Un exemple molt pedagògic és quan en els anys 80, com a conseqüència de la crisi del petroli, la indústria automobilística nord-americana vivia un moment de dificultat —de fet ara, estem en la culminació d'aquelles dificultats d'aleshores. Aquella indústria automobilística que veia com entraven productes japonesos —als anys 80 el Japó estava en plena expansió econòmica— en el mercat nord-americà. Els grans sindicats metal·lúrgics nord-americans que en aquell moment eren molt potents, es van plantejar algun tipus de mesura per protegir la producció nord-americana respecte als productes japonesos; els primers plantejaments que es van fer eren de caràcter molt clàssic: fer una vaga per obligar al govern de Ronald Reagan a establir algun mecanisme d'aranzel o quota d'importació que posés un límit a

Castells > El terme populisme s'utilitza com un terme pejoratiu per referir-se a tots aquells partits o moviments que no passen pel tub de les institucions i partits que existeixen avui en dia

l'entrada de productes japonesos. Després van decidir una altra cosa: pressionar al govern dels Estats Units perquè aquest pressionés al del Japó, perquè el govern japonès millorés les condicions laborals —el número de dies de vacances, salaris i protecció social dels treballadors japonesos. El resultat és que els treballadors nord-americans van aconseguir més protecció pel seu mercat i la seva producció sense perjudicar els treballadors japonesos sinó contribuint en la millora de les seves condicions de vida.

Per tant, tenim un model d'estat del benestar que hauria de tendir a globalitzar-se, i en això, la Unió Europea —nosaltres ho hem defensat durant molt de temps— té algunes eines importants, per exemple: els acords comercials privilegiats que la Unió Europea signa amb altres estats, resulten molt interessants per aquests estats tercers perquè la Unió Europea continua essent el principal mercat consumidor del món i per això qualsevol país que exporti a la Unió Europea hi està altament interessat.

Què podria fer la Unió Europea?

Utilitzar aquesta eina per millorar les condicions salarials, sanitàries, mediambientals d'aquests països tercers. Això la Unió Europea ho pot fer ella sola. I crec que ho ha de fer més perquè ho ha fet molt poc, perquè en el fons, si no ho fa, es perjudica a ella mateixa. L'ideal seria que no només ho fes Europa, sinó que també ho fessin els Estats Units, el Japó i les economies més madures perquè seria un element de transformació d'una realitat que ha de ser transformada a nivell local però també a nivell global; per tant, el nou contracte social ha de garantir una millor distribució i més efectiva de la renda dins aquestes economies que presenten aquestes contradiccions que apuntàvem abans, i que també tendeixi a globalitzar-se, perquè serà la millor garantia de futur.

Neus Bonet > El doctor Castells ara deia que aquest paper que ha de jugar Europa, ni Trump ni Putin actuen per interessos alineats amb la pau, l'estabilitat o amb el bé comú, són altres interessos, llavors, per més que Europa hi vulgui competir...

Oriol Junqueras > Això obliga a Europa a assumir una responsabi-

Junqueras > Cal un nou contracte social que garanteixi una distribució més equitativa, justa i eficaç de la renda, tant per mecanismes primaris com secundaris

litat nova, o la que hauria d'haver assumit, que no sempre ha estat així i ho ha fet més en solitari del que es voldria. Hem sentit declaracions de la cancellera [Angela] Merkel dient que Europa ha d'aprendre a defensar els interessos globals i mundials en solitari, perquè alguns dels nostres socis i aliats han dimitit d'aquesta funció, referint-se a la tensa relació que hi ha entre els Estats Units i Alemanya, més concretament entre el president Trump i la pròpia cancellera Merkel. Si Europa no assumeix aquestes responsabilitats es perjudica a ella mateixa, encara que el fet d'assumir-les, amb tota certesa sigui més difícil del que ho seria si tingues col·laboració internacional.

Manuel Castells > Aquí és on jo difereixo en el sentit que sí, és cert que seria ideal, però Europa no pot assumir res perquè està més dèbil que mai. Europa està a punt de trencar-se. Aquest és el projecte d'investigació que he dut a terme durant quatre anys sobre diferents països europeus i els resultats són aquests: en aquests moments el Regne Unit ja és fora i no torna. Ara la qüestió és veure com quedarà el *Brexit*, com a *hard-Brexit* o *soft-Brexit*.

Crobyn advoca pel *soft-Brexit* i probablement guanyarà les pròximes eleccions. Segon, França: «Macron, el salvador». És el nom d'un article que vaig escriure fa unes setmanes, «El salvador d'Europa». El salvador d'Europa va guanyar la primera volta de les eleccions presidencials amb l'equivalent del 17% dels vots de la població. En termes de vot electoral, els partits que estaven en contra de la Unió Europea van representar el 49,7%. La gran victòria dels partits proMacron a les legislatives a França, representava el 15% de la població degut a una abstenció massiva. Per això no hi ha legitimitat a França per seguir liderant Europa; tornem una altra vegada al mateix, lidera Europa però s'oblida de França. Merkel ho té una mica millor perquè els socialdemòcrates alemanys es van suïcidat fa temps, baixen vots a cada elecció però encara s'aguanten al govern. Als països escandinaus impera l'extrema dreta excepte a Suècia —on també ha pujat molt—, però la idea d'un país com Finlàndia amb un partit xenòfob al govern, a Dinamarca amb un suport xenòfob majoritari al parlament i un govern xenòfob a Noruega... respecte a la idea que tots teníem de la social-

democràcia escandinava, això era impensable. El corrent cap a l'extrema dreta nacionalista s'està produint a tot Europa. A Espanya tenim sort perquè com l'extrema dreta està dins del PP i es nota menys, i com que el PP està lligat a les elits financeres, allà es desdibuixen més els sentiments antieuropeistes. A la resta d'Europa, a Itàlia, el Movimento Cinque Stelle és ambigu en moltes coses, però on no hi ha ambigüitat és quan té clar que volen sortir d'Europa i de l'Euro; i és el segon partit d'Itàlia i molt probablement guanyarà les pròximes eleccions segons els actuals sondejos. Europa en aquest moment està lluitant per la seva supervivència, i governs com el polonès o l'hongarès són directament contradictoris als valors europeus, són governs nacionalistes extrems negadors de drets humans. Aquesta Europa, estimat vicepresident, no està en condicions de fer més coses si no se salva primer. Estem en el moment més baix de la història pel que fa al projecte europeu.

Oriol Junqueras > Hi estic d'acord i, acceptant tots aquests condicionants i limitacions, o Europa és capaç de construir un discurs que justifiqui

Castells > El que ha passat és un doble abandonament tant per part de la dreta com de l'esquerra dels interessos de les classes treballadores i dels joves

l'existència del projecte i, per tant, és capaç d'encomanar certa dosi d'esperança, d'ambició, d'il·lusió, de responsabilitat dels seus ciutadans, o llavors sí que no se'n sortirà. Si el projecte està sotmès a moltes tensions i moltes febleses, l'única manera de superar-ho, no només passa per millorar la pura gestió dels recursos limitats que en aquests moments té, sinó la construcció d'un discurs que la justifiqui davant del món i d'ella mateixa. Una altra cosa és si en té ganes, pot fer-ho o si els seus representants en aquests moments tenen ganes de fer-ho; però el que vivim a Barcelona i a Catalunya és un intent de construir aquest discurs alternatiu, ambicions i obert, i també en aquest sentit, l'actitud social a Barcelona en les grans manifestacions, primer en contra de la guerra, ara a favor de l'obertura de fronteres per l'acollida de refugiats, expressen una mica aquesta voluntat i necessitat de construir un discurs alternatiu. Barcelona, i Catalunya amb ella, degut al seu pes demogràfic i per la seva potència cultural i intel·lectual que la fa característica per ser una ciutat d'acollida —i que no és la primera vegada en la història que ho és—, construeix aquest discurs, del qual tots nosaltres ens en sentim

orgullosos i si els ciutadans així ho desitgen, el volem liderar.

Manuel Castells > M'agradaria aprofitar la conjuntura per preguntar-te quelcom que jo no penso, però hi ha una actitud general, no sols a Espanya sinó que també a Europa que es refereix a que els catalans tenen un projecte identitari obert al món que el comencen per voler separar-se de l'Estat espanyol. El seu discurs resulta una mica contradictori quan es volen obrir al món creant un estat propi tancat. Alerta! Jo no ho penso, però m'agradaria sentir-te com ho comentes.

Oriol Junqueras > L'explicació al que exposes és que per tenir un paper protagonista en un món obert necessitem disposar de les millors eines actuals, i aquestes són les eines d'un estat; i com que l'Estat espanyol aquest paper no el vol jugar, hi ha molta gent a Catalunya que per diverses raons, vol disposar d'aquestes eines. El nostre objectiu és que a tothom li vagi el millor possible. El nostre és un projecte que desitja que a Espanya li vagi bé perquè amb Espanya hi tenim moltes relacions i vincles de tot tipus, econòmics,

socials, culturals, lingüístics, familiars; nosaltres volem que a tothom li vagi bé i en particular, a aquells que tenim prop nostre. La nostra aspiració, ben legítima d'altra banda, és que tothom ens desitgi a nosaltres el mateix, que disposem de les millors eines i que ens vagi el millor possible; i jo penso que aquest és un discurs que acabarà tenint acceptació, que crec que en gran mesura ja ho ha fet en la societat catalana, però crec que també tindrà acceptació dins de la societat espanyola, perquè quan veus el comportament diferencial que es reflecteix en les enquestes entre les generacions més joves i les més grans per exemple respecte a Catalunya, cada vegada és més evident que les generacions més joves de forma majoritària a Espanya, estan a favor d'un referèndum a Catalunya o que Catalunya pugui exercir el dret a l'autodeterminació. Tots plegats estem contribuint a canviar el món modestament, de forma més intensa a casa nostra, a Catalunya, també en el nostre entorn proper, però espero que el projecte que representa Catalunya en aquests moments i que volem construir en benefici de tots, sigui un projecte ben útil al conjunt del món.

Junqueras > Ens cal un estat del benestar en què els seus beneficis tendeixin a globalitzar-se. És l'única manera de compensar la globalització econòmica, industrial i financera

Neus Bonet > Abans el doctor Castells parlava de populismes i els volia preguntar si el fenomen dels nous populismes es relaciona més directament amb la crisi, com ara ens hi referíem, amb els símptomes d'esgotament de vells models de democràcia, o més aviat els hauríem de vincular a les noves formes de comunicació o autocomunicació de masses com explica el professor Castells?

Manuel Castells > Primer, insisteixo, en termes estrictament analítics, la forma com s'usa el populisme ara no és un concepte —ens hi podríem haver referit en altres moments a l'Amèrica Llatina o inclús en la història europea— però en aquest moment s'utilitza populisme com un terme pejoratiu per referir-se a tots aquells partits o moviments que no passen pel tub de les institucions i partits que existeixen avui dia. Per tant, s'hi barregen coses com Trump, *Brexit*, Le Pen amb coses com Podemos, Syriza, el Movimento Cinque Stelle a Itàlia, o les revolucions nacionals a l'Amèrica Llatina. Primer, aquí hi ha una qüestió ideològica, molt ben plantejada per vostè i és la següent: aquestes diferents reacci-

ons, amb ideologies i classes socials diferents al sistema polític existent, tenen causes comunes o no? Jo crec que sí que en tenen, a dos nivells: han nascut sobretot a Europa, —però també als Estats Units— entorn a la crisi econòmica, per tant no hi ha hagut un esgotament del model capitalista sinó una revelació de la iniquitat fonamental del model actual capitalista global financer, que no és el mateix capitalisme d'abans, que efectivament ha incrementat les distàncies socials, sobretot cada vegada que hi ha una crisi; i amb la volatilitat del sistema financer hi ha crisis. La solució sistemàtica és ajudar a les institucions financeres i prendre els diners dels contribuents per sufragar aquestes entitats, amb la idea que són massa grans perquè entrin en fallida. Això ha estat quelcom que ha quedat de manifest en tots els països i ha culminat amb la frase «no ens representen». Els governs funcionen per mantenir el capitalisme financer malgrat la ineficiència i volatilitat d'aquest capitalisme que durant la tardor del 2008 va fer fallida. Va fer tal fallida que l'empresa d'assegurances més gran, AIG, que assegura a més del 70% dels bancs del món, va fer fallida. Què va fer el govern

Castells > La relació entre canvi social i crisi de legitimitat ve de l'abandó dels interessos nacionals i locals en funció dels interessos globals

dels Estats Units? Nacionalitzar-la. Bé, nacionalitzar-la de manera capitalista, és a dir, comprant el 80% de les accions; s'hagués pogut produir un *crac* financer total, però l'estat la va salvar. Això per una part. D'altra banda, hi ha la crisi de legitimitat política pròpiament dita que ja s'està gestant de fa bastants anys i que s'accentua amb la iniquitat amb la que es gestiona la crisi econòmica. No per la crisi econòmica, sinó per les polítiques que s'apliquen per sortir d'aquesta crisi. La meua opinió és que aquesta crisi està lligada per una banda al model de partits, que és un model absolutament no democràtic en què es consulta als militants de tant en tant però sempre sota el control de l'aparell del partit; i també es tracta d'una crisi del model polític on la democràcia es limita a eleccions cada quatre anys, controlades per un sistema electoral no representatiu, pels diners i els mitjans de comunicació, qui al mateix temps estan controlats pels diners i per l'estat. En aquestes condicions, i amb la pregunta que vostè plantejava sobre com i si es relacionen amb les noves formes de comunicació: absolutament. Què vol dir «autocomunicació» de masses? Que

els ciutadans ara tenen formes per comunicar-se entre ells i al món que no estan controlades directament pel poder polític i econòmic. Quan hi ha una crisi de legitimitat, tant en el camp econòmic com en el polític, la capacitat d'autodebat, d'organització i mobilització a través de tots aquests mitjans que abans no existien incrementa extraordinàriament el poder autònom dels ciutadans en relació al poder dels aparells.

Neus Bonet > En plataformes privades, no? Com Google o Facebook que obren i tanquen l'aixeta en funció de si...

Manuel Castells > No, no, no poden obrir i tancar com els plagui perquè precisament venen llibertat de comunicació. Si tanquen aquest negoci, una altra empresa els pren el lloc.

Neus Bonet > Ho deia en el sentit —d'obrir o tancar l'aixeta— que hi hagi o no un debat en un moment determinat.

Manuel Castells > No, no, ni Facebook ni Google han censurat la llibertat d'expressió. Per què? Per una raó molt senzilla: les barreres d'entrada

econòmica al món de la comunicació per internet són baixíssimes. Uns estudiants meus amb 40 mil dòlars munten una xarxa de comunicació —de fet, molts activistes estan muntant xarxes de comunicació. La xarxa més utilitzada avui dia és Telegram i la van organitzar quatre *hackers* russos que es van haver d'exiliar. Ara comença a ser una empresa important amb més de 250 milions d'usuaris. Una cosa fonamental és la comunicació per internet, pel món i sobretot pels joves. És la llibertat de poder dir i fer el que es vulgui, que si es talla, es construeix una altra xarxa en paral·lel; l'exemple històric més interessant és quan fa quinze anys una de les xarxes més importants era AOL, propietat de [Rupert] Murdoch. Murdoch va intentar que AOL censurés i orientés els continguts. Va desaparèixer. Ningú se'n recorda d'AOL, que ara està lligada al grup que controla Amazon. La venda de productes de les companyies d'internet es basa en permetre la comunicació lliure. A canvi de què? Ni tals sols de diners, sinó a canvi de les nostres dades. Ells venen llibertat de comunicació i nosaltres els paguem amb les nostres dades. Aquest és el negoci de Google: el 91% dels ingressos de

Junqueras > O Europa és capaç d'encomanar certa dosi d'esperança, d'ambició, d'il·lusió, de responsabilitat dels seus ciutadans o llavors sí que no se'n sortirà

Google venen de la publicitat indirecta que es permet quan nosaltres els entreguem les nostres dades. No els entregarem les nostres dades si no podem fer el que ens plagui. Està clar que ells controlen, utilitzen, és aquest precisament el seu rol, però mai censurant, perquè és l'únic que els podria fer perdre el mercat.

Neus Bonet > I amb aquest dibuix que fa el doctor Castells, com ho poden gestionar els governs atenent l'interès públic?

Oriol Junqueras > El dibuix que ha fet el doctor Castells és molt ampli, ambiciós i molt profund. Voldria fer una reflexió prèvia. En la primera revolució industrial, en la segona revolució industrial i actualment el que vàrem experimentar és un canvi tecnològic molt ràpid que canvia les condicions de producció, que beneficia alguns grups i n'empobreix d'altres, o com a mínim genera la sensació d'un empobriment relatiu. Això crea unes tensions socials profundes. El sistema, primer, sempre tendeix a protegir-se i a garantir la continuïtat institucional davant d'aquest canvi econòmic i social; i, finalment, no se'n surt. Per això es

produeix una transformació social i comunicativa, després de la primera revolució industrial, amb l'esclat de la premsa escrita. Amb la segona revolució industrial, arriben altres innovacions de la mà de l'electricitat com la ràdio i la televisió. Ara és el torn d'internet i de les plataformes que subministren continguts audiovisuals que ja no són de caràcter televisiu. Davant de tot això, la pauta sempre és la mateixa: canvi tecnològic, la transformació en el model productiu, el canvi en els mecanismes de distribució de la renda, la tensió social i econòmica que això produeix, l'intent de l'estat de protegir-se i el seu fracàs en l'intent de dur-ho a cap. Què és el que hem de fer nosaltres des de les institucions públiques? Hem de ser conscients d'aquesta experiència i intentar aprendre d'allò que hem viscut per no repetir els mateixos errors, no tancar-nos en la protecció dels interessos d'uns pocs davant la realitat canviant i dels interessos d'uns molts, i adoptar un cert paper, amb tota la modèstia que calgui i tota la responsabilitat que pertoqui, de colideratge d'aquest procés de canvi. Necessitem unes institucions públiques que siguin capaces d'intuir

aquesta transformació a partir de l'experiència i tenir un paper de col·laboració amb aquesta realitat social, amb aquestes xarxes de comunicació cada vegada més obertes, perquè és la manera de generar aquesta sintonia entre les forces de canvi i de transformació en positiu, i el paper de les institucions públiques.

Manuel Castells > Vicepresident, la qüestió és que l'estat, per fer això, ha d'entendre mínimament la realitat sobre la que intenta actuar, i en la majoria dels casos no s'entén el que està passant. He estat en moltes comissions polítiques de la Unió Europea, múltiples debats de govern per debatre què cal fer amb internet i la primera pregunta sempre és la mateixa: com podem controlar internet? La meua resposta és: no es pot. I allí s'acaba la meua participació en el debat.

Oriol Junqueras > Bé, no s'hauria de controlar!

Manuel Castells > Sí, però això és una opció personal, política i ideològica. Jo crec que no s'ha de fer. Però primer, si no es pot, la millor

Castells > Europa està lluitant per la seva supervivència. Estem en el moment més baix de la història pel que fa al projecte Europeu

opció és adaptar-s'hi. Ara bé, controlar és diferent a vigilar i sancionar. El que no es pot fer és controlar la difusió del missatge a internet, però es pot identificar al missatger i sancionar-lo; és el que fan el xinesos. Hi ha molts missatges que circulen per internet a la Xina i que les autoritats intenten censurar, però és impossible; llavors rastregen el missatger i d'aquí que n'hi hagi centenars a les presons. Per això, si ets el missatger, tens un problema; però si ets el missatge és igual, el missatge viu eternament. Sí que es pot regular internet si es poden dur a terme identificacions: el missatge d'un grup nazi que incita a l'odi. Es pot detectar i es pot aplicar la llei tal com està; els missatges sexistes a internet es poden detectar i saber qui els escriu, no cal controlar internet —principalment perquè no es pot—, n'hi ha prou amb identificar i sancionar d'acord amb la llei que estipula el que està prohibit.

Les pràctiques d'Amazon, Google, entre d'altres, es poden identificar com a pràctiques monopolístiques; i com que les empreses són clarament identificables, són entitats jurídiques i financeres, poden ser multades i

sancionades tal com va passar amb Apple a Irlanda. Cal diferenciar entre el que volen els governs —a qui els encantaria que no hi hagués un espai lliure i autònom, perquè és la primera vegada que hi ha un espai lliure i autònom de comunicació fora de la voluntat dels governs; això, als governs, els aterreix— i polítics meravellosos com tu, a qui no els fa por perquè tens uns altres valors. Però als governs i als estats en general els resulta la seva gran contradicció, perquè el poder sempre ha tingut la base en el control de la comunicació i de la informació, i quan s'escapa aquest control, cal entrar a jugar dins la societat. La qüestió és entrar en aquestes mateixes xarxes amb idees, projectes, debats, cal jugar-hi. No es pot partir de «jo sóc el ministre», s'ha de partir de «jo sóc un internauta».

Encara hi ha una cosa més greu, lligat amb els antics debats sobre internet, que la guerra cada vegada es desplaça més cap a internet, el que anomenem els ciberatacs. Els ciberatacs i els contraatacs que utilitzen tots els estats del món com instruments de guerra, cadascú amb els seus mitjans, són una forma dev-

astadora de guerra moderna, no tan sols per intervenir en les eleccions d'altres països, sinó per provocar actes directament terroristes. És a dir, tallar el tràfic aeri, o tallar l'electricitat de les principals instal·lacions d'un país; d'això se'n diu terrorisme: deixar sense electricitat tot un dia sencer en un hospital on s'hi duen a terme intervencions quirúrgiques és matar la gent. Aquestes són qüestions que sí que canvien la naturalesa del poder, i que farà que tots els estats —i quan Catalunya tingui el seu estat també—, hauran de reclutar gent jove —em sap greu vicepresident perquè tu ja no hi entraries en aquest grup, serien més aviat els teus fills i els teus néts—. Calen milícies voluntàries amb la capacitat per intervenir en aquestes guerres que ja s'han desfermat i que avui dia són privilegi dels serveis secrets, on hi estan lluitant xarxes de milers de *hackers* —que en realitat són els bons; els *crackers* són els qui fan coses dolentes. D'aquí se'n deriva una qüestió que fins ara romania amagada que s'ha començat a esclarir, i és que sempre es culpava als russos. Bé, són els russos però també són els americans, els anglesos també ho fan, és una guerra multidireccional.

Oriol Junqueras > Aquesta és una reflexió especialment significativa en un any com aquest. Un any que s'ha definit com el de la supremacia quàntica, és a dir, l'any en què per primera vegada tindrem un ordinador quàntic que serà capaç de fer més càlculs i més de pressa que el més potent dels supercomputadors tradicionals. Estem davant d'un nou salt tecnològic que en aquests moments és molt difícil d'imaginar quines conseqüències exactes tindrà, però intuïm que serà molt més potent, ràpid, que tindrà unes conseqüències molt més rellevants que tot el que hem viscut fins ara en el canvi tecnològic a internet i que ens posarà davant d'unes tecnologies, per una banda, molt potents a l'hora de descriptar, per tant, de poder fer caure tots els mecanismes de seguretat informàtica que hi ha ara al món; i d'altra banda, que no seran interceptables, perquè només amb l'intent d'interceptar-les, es canvia la condició del missatge i evidencia que ha estat interceptat. Això està a punt de passar.

Manuel Castells > Aquest és un excel·lent anàlisi del qual quasi bé ningú en parla.

Neus Bonet > I això, com pot afectar a la interrelació social? Vostè, senyor Junqueras, deia: «les conseqüències no es poden mesurar encara» en l'emergència de noves formes d'identitat? O com aquestes, atorguen identitats a nous protagonistes.

Oriol Junqueras > Ho anirem veient sobre la marxa. La tecnologia, en la mesura en la que es democratitza, és a dir, que arriba a les mans de molta gent, esdevé una eina de l'acció democràtica d'aquesta gent i, per tant, esdevé una eina de transformació social.

Junqueras > La tecnologia, en la mesura en què es democratitza, és a dir, que arriba a les mans de molta gent, esdevé una eina de transformació social

Manuel Castells > Hi ha una frase important d'un dels grans historiadors, Melvin Kranzberg, que diu: «la tecnologia no és bona, ni dolenta, ni tampoc és neutra», perquè efectivament, té conseqüències enormes. El que deies abans és la base tecnològica que lliga amb l'anomenat «internet de les coses». És tan senzill com que totes les màquines es connecten entre elles; d'aquí totes les pel·lícules de ciència-ficció on les màquines ja prescindeixen dels éssers humans per funcionar: encara no s'ha detectat que tinguin intel·ligència col·lectiva per decidir, però el cert és que poden funcionar sense la supervisió humana.

Oriol Junqueras > I aprenen, i cada vegada en saben més. Amb les vistes tan maques als nostres peus que avui tenim d'aquesta meravellosa ciutat, és fàcil d'identificar el Port Vell on hi ha un dels quatre *hubs* tecnològics més importants de tot Europa, concentrat en un sol edifici. Com és possible que un espai tan reduït sigui capaç d'albergar un potencial de transformació tan enorme? O just a l'altre extrem de la ciutat, hi veiem Castelldefels i el campus de la UPC: allà hi ha un centre tan potent com

l'ICFO, que amb molta probabilitat és el centre de fotònica més important del món. També podem veure les nostres universitats escampades, una aquí a la Diagonal, d'altres a l'altre extrem de la ciutat on hi ha nuclis de recerca que són referents, com ara el Parc de Recerca Biomèdica i d'altres relacionats amb el món de la medicina. Som protagonistes i potser encara no en som conscients, però estem posicionats en la primera línia d'aquesta transformació global, mundial. Per nosaltres és vital ser-ne conscients com a país i estar-hi ben posicionats, perquè com en tantes altres èpoques de la història de la humanitat, qui està dins de la xarxa disposa d'informació i d'oportunitats, i dependrà de la seva habilitat a l'hora de gestionar-ho que les coses vagin bé o malament. Si no estàs dins de la xarxa, no tindràs cap possibilitat.

Manuel Castells > Hi ha quelcom, no només a Catalunya, també a la resta del món, i és aquesta acceleració de la revolució tecnològica que la gent ja donava per construïda. Parlavem de la convergència entre la revolució biològica i la informàtica. Això accentua el decalatge fonamental

Junqueras > No hi ha una democràcia de veritat si no és una democràcia social i econòmica

entre la nostra capacitat tecnològica i la nostra capacitat moral i institucional. Hi ha una dissolució de valors, hi ha una fragmentació de societats, hi ha un podriment de les institucions polítiques, em sap greu dir-ho però hi són totes, i ho dic amb tota la tranquil·litat perquè a Esquerra Republicana de Catalunya és el partit que mai li han trobat cap tipus de corrupció en la seva història —és ben segur perquè no n'hi existeix— i això és estadísticament veritat; pel que fa als altres...

Oriol Junqueras > I esperem que així es mantingui durant molt de temps!

Manuel Castells > El que vull dir és que la societat cada vegada està més fragmentada, descomposta i perdent capacitat de solidaritat i de valors. Les institucions tenen una crisi de legitimitat com mai hem vist encara en molts anys. Això s'esdevé al mateix temps que s'accelera la revolució tecnològica i les grans empreses l'estan orientant en funció dels seus valors i interessos, que no és dolent, simplement fan la seva. Ara bé, els ciutadans i les institucions que els representen, no tenen la capacitat mental, institucional ni tecnològica

de dirigir i gestionar aquesta revolució. I aquest és un tema prioritari, sobretot en la futura Catalunya: la capacitat de remoralització, sobretot de la tecnologia, que no passi per controlar internet sinó utilitzar-lo per dur a terme aquest esforç de remoralització i solidaritat de la vida pública.

Oriol Junqueras > Paradoxalment, el canvi tecnològic, també ens posa davant de la necessitat de molta modèstia intel·lectual, de molta prudència en els nostres anàlisis perquè constatem cada dia que aquest canvi tecnològic transforma realitats que fins ara les enteníem com a estables. Ens cal modèstia en la nostra aproximació intel·lectual de la realitat, necessitem prudència a l'hora de prendre decisions, i això ens pot portar a una certa dimissió de les nostres responsabilitats en el sentit de percebre que tot és tan complicat que més val no fer gaires coses, cosa que ens pot condemnar a un cert escepticisme actitudinal, «no toquem res perquè no en sabem prou». Això topa amb la contradicció de l'observació basada en el sentit comú que ens diu que dins la realitat que ens envolta, hi ha moltes coses

que són profundament injustes i tenim la necessitat d'intervenir-hi. Com ser capaços de combinar la modèstia intel·lectual amb el compromís social és potser el repte més gran que tenim. Com pot ser que siguem molt bons coneixedors d'una realitat que és extremadament complexa, i com al mateix temps ens comprometem cada dia en la millora de les condicions de la vida de totes les persones?

Neus Bonet > Una última qüestió, vostè parlava dels escenaris d'aquí a Barcelona; quins creuen vostès que seran els principals escenaris en un futur, parlant en termes bèl·lics, on es lliuraran les batalles per les llibertats fonamentals i també en contra de les desigualtats?

Oriol Junqueras > Jo espero que nosaltres estiguem a l'avantguarda de totes les causes de justícia, però també cal recordar un element que sovint no tenim en consideració: per primera vegada en dos segles i mig, no serem els únics protagonistes del canvi tecnològic. El món occidental no serà l'avantguarda única de la transformació, no tindrà un monopoli del desenvolupament ni de l'accés a

Castells > El gran desafiament és reafirmar els valors de la nostra cultura i civilització en termes de democràcia i drets humans. És la nostra herència històrica

les tecnologies i, per tant, no tindrà un monopoli de caràcter econòmic sobre les transaccions comercials del món. Això ens posa davant d'un altre repte: com a societat occidental, ens hem de plantejar com podem gestionar aquest món cada vegada més complex en el que hi ha altres protagonistes que també tenen accés a aquest canvi tecnològic i que en algun cas el poden protagonitzar fins i tot una mica més que nosaltres —com la Xina, l'Índia...— fet que ens col·loca en una situació d'una certa modèstia des del punt de vista d'una certa superioritat tecnològica que fins ara hem gaudit durant gairebé tres segles. Això també és un repte. Aquest repte ha de ser compatible amb la voluntat d'estar sempre amb l'avantguarda de la justícia social, de l'estat del benestar que dèiem al principi de la conversa; és una eina imprescindible per a la democràcia perquè no hi ha una democràcia de veritat si no és una democràcia social i econòmica.

Manuel Castells > Crec que el gran desafiament vist des de Catalunya, des d'Espanya i des d'Europa, és reafirmar el que es coneix com els valors de la nostra cultura i la nostra

civilització, en termes de democràcia, drets humans i en l'ampliació dels drets de les dones, dels homosexuals... el conjunt d'aquests drets és la nostra herència històrica que d'altres països no tenen. A tot això hi afegeixo que de moment, no els estem reafirmant sinó que els estem destruint. La xenofòbia a Europa destrueix la idea de la solidaritat, que contraresta amb el que hem vist a Barcelona. Hi ha altres escenaris on sí que s'hi veu la intenció de reconstruir l'estat del benestar però dins del que som. El projecte no és europeu, és un projecte ètic més que polític on hem de ser capaços d'infondre nous valors que és el que els joves estan demanant. La joventut actual és molt política, no en el sentit dels partits polítics tradicionals; ells creuen en causes. A Barcelona, a Catalunya en general, una de les causes entre el 70% dels joves és la independència. Però no la independència per plantar una bandera, sinó perquè creuen que amb la independència seran més capaços de promoure els valors en els que ells creuen i que no els troben ni en les institucions de l'Estat espanyol ni en les europees. És una causa molt bella, és voler la independència per ser més bons.

Oriol Junqueras > És que som bons! Si més no, ho estem intentant!

Manuel Castells > Això té un preu molt gran: el dia que sigueu una mica «dolents», la venjança llavors serà terrible, serà quasi bé com una decepció amorosa.

Oriol Junqueras > Esperem estar a l'alçada de tots els reptes amorosos! Alguna vegada hem dit en un to simpàtic que nosaltres som amor, i en això ens hi reafirmem. Intentarem sempre estar a l'alçada de ser sempre amables i educats amb tothom.

Neus Bonet > Oriol Junqueras, Manel Castells, ha estat un plaer immens. ■